

Tredje aften

Etik

De tre store etikker
- og din personlige etik

Fem aftener om levet filosofi

Halsnæs filosoferer...

Bogsalonen, Frederiksværk

Forår 2019

Thomas Ryan Jensen

Hjemmeopgaven til næste gang er som nævnt:

- Tænk over et etisk dilemma, du har stået i – eller står i.
- Det vil sige en situation, hvor du skal træffe et vanskeligt moralsk valg, og hvor du er i tvivl om hvad der er det rigtige at gøre.
- Overvej og formuler gerne de forskellige argumenter for at gøre det ene eller det andet.

Dilemmaet med det løbske tog

Formål

At introducere etik – de tre store etikker – med henblik på:

- At etablere en grundforståelse af etikken
- At blive mere bevidst om sin personlige og levede etik
- At forholde sig til sin levede etik - herunder hvor den evt. støder sammen med andres

Filosofiens tre grundspørgsmål

Hvad er sandt?

- Det som er
- Logik, videnskab
- Sprog: Er, er ikke, fakta,
- *Er der et træ?*

Hvad er godt?

- Det vi bør
- **Etik**
- Sprog: Bør, skal, må, godt, ondt
- *Bør der være et træ?*

Hvad er skønt?

- Det vi nyder
- Æstetik
- Sprog: Smukt, flot, grimt, ligegyldigt
- *Er det et smukt træ?*

25. april 2019

Side 5

Betydning af "etik"

- Ethos: (Græsk), sædvane, sæder
- Mores: (Latin) sædvane, sæder

En skelnen:

- Moral; Den dagligdags normative opfattelse, vi alle går rundt med
- Etik; at bestræbe sig på at begrunde og systematisere sine moralske vurderinger

25. april 2019

Side 6

Dydsetik

Antikkens etik om det gode liv

Hvad er dyder?

- Dyder er anlæg i mennesket, noget som er blevet en del af en selv.
- F.eks. modig, tillidsfuld, ansvarlig, nænsom
- Man bliver et dydigt menneske ved at udføre dydige handlinger
- Dyder er holdninger eller indstillinger, der gennem øvelse er blevet en del af mennesket selv.

Hvad betyder "dyd"?

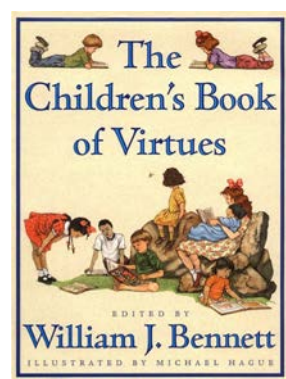

- Dyd, oldnordisk dygð, afledet af "du", beslægtet med dygtig; grundbetydning: det at du til noget

Ordbog over det Danske Sprog

Opgaven er at udvikle sine dyder

- Dyder forstået som karaktertræk, personlige egenskaber
- Dannelsesetik: Det handler om at udvikle sine dyder
- Når man har udviklet sine dyder, får man et godt liv og gør det moralsk rette.

Phronesis

- Phronesis: Praktisk klogskab (kløgt) i spørgsmål om hvordan jeg skal leve mit liv
- Et menneske som har erhvervet dyderne, vil vide vide hvad der er ret at gøre

Den gyldne middelvej

Et menneske med phronesis forstår at vælge den rette midte mellem to yderpunkter.

Tre gyldne middelveje

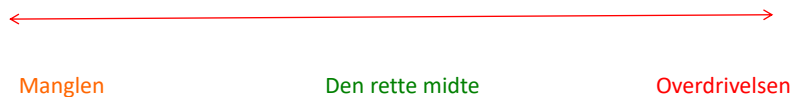
- Fejhed - mod - dumdristighed
- Nærig - gavmild - ødsel
- Ubehersket - besindig - ligeglad

Dyden i midten

Dyden som den rette midte mellem manglen og overdrivelsen

tillid
ansvarlighed
empati
arbejdsomhed
loyalitet
ordentlighed

Dydsetik opsummeret

- Etik handler om at leve et godt liv og være et godt menneske
- Et godt menneske bliver man af at have de rette dyder
- Det er en fornuftsbaseret indstilling, hvor man vælger hvilke dyder man vil gøre til sine.
- Det er en stadig træning, en daglig hexis (vane)
- Handlungsanvisning: Du skal handle som et godt menneske ville handle

Det japanske tegn for "retfærdighed", en af de syv japanske dyder.

Tænk og skriv

- Hvilke dyder kendetegner mig? (vælg 3-4)
- Hvilke dyder kræver mit liv for at være godt?
- Hvordan passer mine dyder og mit liv sammen: Er der dyder, jeg mangler – eller dyder jeg overdriver?

Regler + intention

- Pligtetik
 - En etik, som gennem påbud og forbud foreskriver hvad der er moralsk tilladelige og utilladelige handlinger
- Sindelagsetik
 - Kaldes også sindelagsetik fordi motivet eller intentionen bag er central i vurderingen af handlingens moralske værdi.
 - Man ved det nemlig om man overholder eller overtræder pligtetikken forskrifter og regler

Eksempler

- De 10 Bud (påbud + forbud)
- Menneskerettighederne (ret og pligt)
- Straffeloven (motiv + lov)

Intentionen: Den gode vilje

Den gode vilje er ikke god gennem det, den bevirker eller udretter, ikke gennem sin duelighed til opnåelse af et eller andet overordnet formål, derimod alene gennem sin villen, dvs i sig selv. (...) Selvom denne vilje - ved en skæbnes ugust eller en stedmoderlig naturs karrige udstyr - manglede enhver evne til at sætte sin hensigt igennem, hvis der ved dens største bestræbelse alligevel intet blev udrettet, og kun den gode vilje selv (naturligvis ikke som blot et ønske, men som opbydelser af alle midler, så vidt de er i vor magt) blev tilbage: så ville den dog for sig selv stråle som en juvel, som noget der har sin fulde værdi i sig selv. Nyttens eller frugtesløsheden kan hverken tillægge eller fratrække denne værdi noget.

Grundlæggelse af moralens metafysik, Immanuel Kant, 1785 (1724-1804)

Fra intention til lov

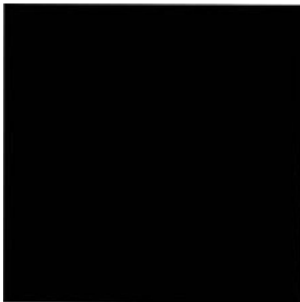
- Handl som om du er lovgiver = princippet i din handling skal kunne gælde som lov
- kaldes også det kategoriske imperativ: "Handl kun efter det princip, om hvilket du tillige kan ville, at det bliver til almen lov"
- Betydning: **Du skal handle sådan, at du fornuftigvis kan ville, at det moralske princip for din handling blev ophøjet til almen lov.**
- Hvis du må, må andre så også?

Eksempel: Sort arbejde

Sund fornuft:

Hvad hvis alle gjorde som dig og fik lavet sort arbejde?

Kategorisk imperativ:

Kan du ville det skal være en almen lov, at man unddrager sig sine forpligtelser over for fællesskabet, når det er belejligt?

Ethvert menneske er et mål i sig selv

Det praktiske imperativ:

- Handl således, at du altid bruger menneskeheden, såvel i dig selv som i enhver anden person, altid tillige som *mål*, aldrig blot som *middel*

Betyder:

- Du skal handle sådan, at mennesket i dig selv og i enhver anden, altid er et formål i sig selv, og aldrig kun et middel.
- Det kategoriske imperativ kan i følge Kant sammenfattes i tre ord: "Respekt for personer"

"Alle mennesker er født frie"

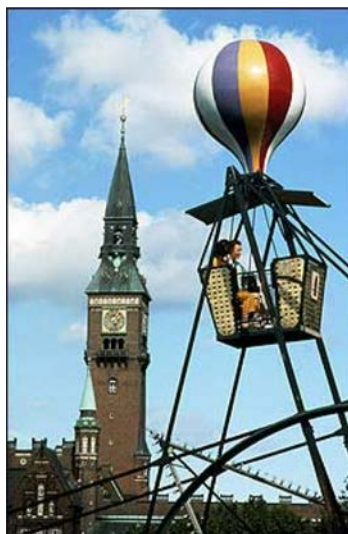
De første ord i Verdenserklæringen om menneskerettigheder

Pligthierarki

- Hvilke forpligtelser finder du er væsentligst i dit liv?
- Inddel dem i rangorden (pligthierarki)
- Tegn hierarkiet
- Tænk over det

Nytteetik: Det gode resultat

Mest mulig lykke

Det etisk rigtige er det som giver

- mest mulig lykke
- mest mulig lykke for flest mulig mennesker
- En handling's etiske værdi skal vurderes på de konsekvenser den har.
- Urspørgsmål: Hvad giver det bedste resultat?

Oprindelse

England 1700 -1800 tallet:

- Oplysningstid
- Kapitalisme

Jeremy Bentham
(1748 -1832)

John Stuart Mill
(1806 - 1873)

Nytteetikken konsekvenser

Ingen vægt på intention

Ingen absolutte regler. Det er moralsk rigtigt at:

- Lyve
- Bryde løfter
- Stjæle
- Slå ihjel

- hvis det samlet set skaber mest lykke/ minimerer lidelse mest

Afgrænsning i tid

Mitterand:

- Hvad mener De om den franske revolution?

Deng Xiao Peng:

- Det er det for tidligt at udtale sig om.

Andre afvejninger...

Hvem er det godt for?

- For alle i familien?
- For samfundet?
- For menneskeheden?
- For fremtidige generationer?
- For dyr og biodiversitet?

Hvor sandsynligt er hvad?

- Hvad er den relative sandsynlighed for de forskellige scenarier – og hvordan afvejer vi sandsynlighed med lykke/lidelse?

Lykke vs. lidelse

- Er det bedre med lidt lykke for mange end meget lykke for få?
- Er det bedre at minimere lidelse end at optimere lykke?

Kort vs. lang

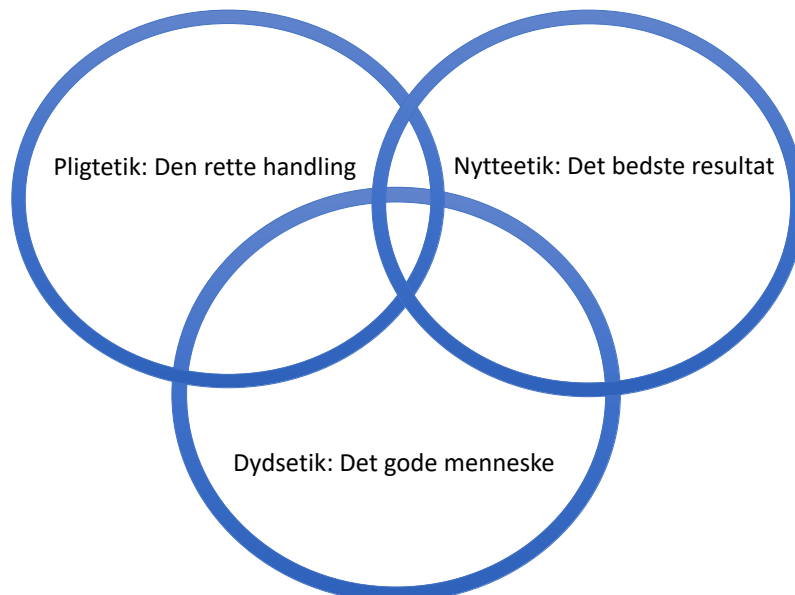
Hvordan er forholdet mellem lykke på kort sigt i forhold til lykke på langt sigt?

Nytteetikken opsummeret

- Etik er at gøre det, som giver mest mulig lykke til flest mulige mennesker.
- Lykke kan erstattes med "sundhed", "læring", "effekt", "livskvalitet", "tilfredshed"
- Handlingsanvisning: Gør det som har de bedste konsekvenser

De tre store etikker

Etisk dilemma

- skal jeg fortælle en ubehagelig sandhed?

PLIGTETIK

Du skal fortælle sandheden – også når det gør ondt. Derved respekterer du den andens autonomi. Du kan ikke ønske at leve i et samfund, hvor vi ikke fortæller ubehagelige sandheder.

NYTTEETIK

Hvad er konsekvenserne af at du fortæller sandheden? Gør det noget godt for de implicerede – eller vil vi alle leve bedre med at sandheden forbliver ukendt? Gør det som giver det bedste resultat.

DYDSETIK

Hvilke dyder er vigtigst her? Er det at være omsorgsfuld eller sandfærdig? Og hvor meget? Findes der en gylden middelvej? Benyt din dømmekraft og tænk: Hvad vil et dydigt menneske gøre her?

Etiske dilemmaer

- hvordan skal vi behandle borgerne?

PLIGTETIK

Vi skal behandle borgerne som vi er forpligtede til eftersådan at det giver det loven. Det er borgerne liv. Borgeren har rettigheder og vi må respektere de valg borgeren træffer –borgeren har ret til at gå i hundene

NYTTEETIK

Vi skal behandle borgerne sådan at det giver det bedste resultat – for borgerne og samfundet. Det vigtigste er at vores indsats virker – ikke at vi gør alting efter loven.

DYDSETIK

Vi skal være tillidsfulde i vores måde at behandle borgerne. Vi må med vores dømmekraft afgøre hvor tillidsfulde vi skal være i den konkrete situation – og handle derefter.

”Interne” konflikter

Dydsetik:

- Omsorgsfuld eller respektfuld
- Autentisk eller loyal

Pligt:

- Loven eller pligten
- Bestyrelsen eller borgerne

Nytte:

- Kort eller langt sigt
- Få meget eller mange lidt
- Børn eller ældre

Hvad tænker du på, når du skal vurdere en etisk god handling?

- **PLIGT:** Jeg tænker på hvad min samvittighed siger mig er den rette handling. Jeg har pligt til at handle, som jeg mener og ønsker, alle andre også har pligt til at handle. Man skal handle efter de forpligtelser, man har.
- **NYTTE:** Jeg tænker på at skabe mest muligt godt og dermed skabe mest mulig glæde for mange mennesker. Det grundlæggende er størst mulig lykke for flest mulige. Jeg fokuserer på, at min handling skal tjene noget fremadrettet.
- **DYD:** Jeg læner mig op ad værdier, som jeg ved er gode. Derefter vurderer jeg ud fra min fornuft. Jeg ved, at hvis jeg handler efter disse værdier, vil det føre til gode handlinger og dermed et godt liv. Jeg vurderer altså, om handlingen er god, ved at tænke på, om den er i overensstemmelse med gode værdier.

Tænk over din egen etik

Genbesøg dine etiske overvejelser fra starten af aftenen; kan de sige noget om hvilke etikker du primært tænker i?

Tænk og skriv om din egen etik;

- Hvilke etikformer bygger den mest på?
- Er der sket en ændring over tid – f.eks. i kraft livsomstændigheder?
- Er din etik den samme i alle livets forhold?
- Hvad tænker du er din vigtigste etiske udfordring?
- Hvordan harmonerer din personlige etik med dine omgivers etik?